

HOGYAN TOVÁBB? – A KÖNYVVIZSGÁLAT FEJLESZTÉSE MAGYARORSZÁGON

Dr. Pál Tibor

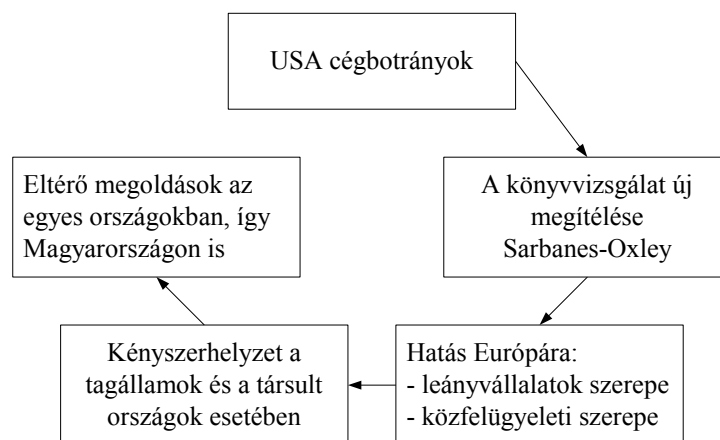
egyetemi docens

Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar

Előzmények – a nemzetközi hatások és a magyar szabályozás

A nemzetközi üzleti életben kirobbant botrányok miatt világszerte változott a könyvvizsgálói függetlenség és kockázat kérdése, megrendült a könyvvizsgálókba vetett bizalom, emiatt az Európai Unió szükségesnek látta az előírások közösségi szintű szigorítását és a szabályok további harmonizációját.

Az Európai Parlament és a Tanács 2006-ban új irányelvet fogadott el az éves és konszolidált éves beszámolók jog szerinti könyvvizsgálatról és egyidejűleg hatályon kívül helyezte az 1984-től érvényes régi 8-as irányelvet. A 2006. május 17-én nyilvánosságra hozott 2006/43-as számot viselő irányelv egyidejűleg módosította az egyedi és konszolidált beszámolásról intézkedő 4-es és 7-es irányelveket is. A 2008. június 29-ig tartó határidővel tagállamok több mint két évet kaptak arra, hogy az irányelvek rendelkezéseit saját törvényeikbe átültessék. A jelentős változások indokoltá tették, hogy Magyarországon érvényes szabályozás is megfelelően igazodjon a nemzetközihez.

1. ábra: Az USA hatása az európai könyvvizsgálatra

Ennek következményként 2008-tól kezdődően jelentősen megváltoztak a könyvvizsgálattal kapcsolatos szabályok. A parlament ugyanis új törvényt fogadott el – a jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálatról alkotott új 8-as EU-irányelv implementációja kapcsán – Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálatról és a könyvvizsgálói közfelügyeletről.

A kamarai törvény mellett más, kapcsolódó jogszabályok is módosultak. Többek között a számvitelről szóló egyes előírásai is. Ezek közül a leginkább kiemelendő a könyvvizsgálatra kötelezettek körét érintő módosítás.

A könyvvizsgálói piac változásai – új piaci modell igénye

Drasztikus piacszűkülést jelent a számviteli törvény azon korábbi módosítása, amely bővíti a könyvvizsgálat alól felmentést élvező cégek körét. Az audit akkor nem volt kötelező, ha a vállalkozó éves nettó árbevétele az üzleti évet megelőző két év átlagában nem haladta meg az ötvenmillió forintot. A küszöb 2008-tól megduplázódott, kiegészítve azzal, hogy az átlagos létszámnak 50 fő alatt kell maradnia. A Magyar Könyvvizsgálói Kamara felmérése szerint az értékhatár módosítása miatt a korábban kötelezettek hozzávetőlegesen 36 százaléka élvez mentességet. Az ügyfélkör szűkülése miatt a könyvvizsgálók nehezebb feltételek mellett tudják érvényesíteni a jogosan elvárható, munkaráfordításukkal arányos díjukat.

A „kisvállalati” könyvvizsgálat – Mi a nagy, közép, kis, mikro vállalat?

A szabályozás-módosítás megosztja a szakmai közvéleményt. Egyesek szerint is túlzás volt könyvvizsgálatra kötelezni az 50–100 millió forint közötti árbevétellel rendelkező cégeket, mivel ezeket az üzleti partnereik ritkán ítélték meg az éves jelentések alapján. Mások szerint szakmai szempontok szerint indokolt lépés az értékhatár módosítása, hiszen az érintett rétegnél jelentős lehet az összefonódás a menedzsment és a tulajdonosi kör között, ez pedig azok könyvvizsgálatánál növeli a kockázatot. Ugyanakkor egyértelmű célja és eredménye a változtatásnak, hogy ezzel csökkennek a kisvállalkozások pénzügyi terhei. Összhangban az Unió azon törekvésével, hogy az adminisztrációs terhek ebben a körben is csökkenjenek. Kérdés azonban, hogy lehet-e adminisztrációs tehernek tekinteni a könyvvizsgálatot? A számviteli törvény könyvvizsgálati értékhatárra vonatkozó szabályainak a megváltoztatása jelentősen csökkenti a kevésbé tőkeerős vállalkozások adminisztrációs terheit. Természetesen más törvények is előírhatnak kötelező könyvvizsgálatot, ahogyan eddig is.

A társasági szabályozás

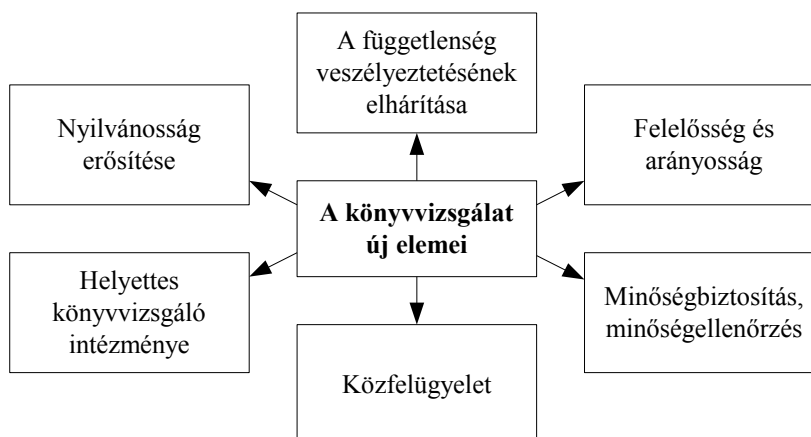
Korábban a társasági jog is meghatározta egyes vállalkozási formákra vagy tőkenagyságra a könyvvizsgáló kötelező választását. A gazdasági társaságokról szóló hatályos szabályozás azonban már úgy rendelkezik, hogy kötelező könyvvizsgálót választani, ha:

- a számviteli törvény azt előírja,
- a részvénytársaságoknál,
- valamint ha a köztulajdon védelme érdekében azt más törvény követeli meg,
- illetve, ha a gazdálkodó alapító okiratában ezt előírja.

Ebből következik, hogy nem kötelező könyvvizsgálót megbízni az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság beszámolójának felülvizsgálatára. Megszűnt az 50 millió Ft-nál magasabb összegű jegyzett tőkével rendelkező cégek kötelező könyvvizsgálata is.

A nyilvánosság erősítése – új szerepek

A könyvvizsgálói törvény a számviteli törvény módosításán keresztül, előírja a könyvvizsgálóknak fizetett díjak nyilvánosságát, mégpedig a következőképpen:

2. ábra: A könyvvizsgálati modell új elemei

Amennyiben a vállalkozónál a könyvvizsgálat kötelező, akkor erre a kötelezettségre a beszámoló kiegészítő mellékletében kiemelten és egyértelműen utalni kell, továbbá a kiegészítő mellékletben be kell mutatni a tárgyévi üzleti évre vonatkozó beszámoló könyvvizsgálataért a könyvvizsgáló által felszámított díjat, valamint a könyvvizsgáló által a tárgyévi üzleti évben az egyéb bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokért, az adótanácsadói szolgáltatásokért és az egyéb, nem könyvvizsgálói szolgáltatásokért felszámított díjakat külön-külön összesítve.¹

Ezzel a könyvvizsgálónak fizetett megbízási díjak - könyvvizsgálatért, adótanácsadásért, egyéb engedélyezett szolgáltatásokért, - nyilvánossá válnak.

A számviteli törvény, kiegészült egy új paragrafussal, mely szerint a könyvvizsgáló vagy könyvvizsgáló cég megbízása, csak megfelelő indok alapján mondható fel. A számviteli vagy a könyvvizsgálati eljárások tekintetében fennálló véleményeltérés nem minősül megfelelő indoknak. A vállalkozás az ok megjelölésével közli a Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Bizottsággal, ha a kamarai tag könyvvizsgáló, vagy a könyvvizsgáló cég a megbízásának időtartama alatt lemondott, vagy ha a megbízást a vállalkozás felmondta.

Helyettes könyvvizsgáló

Amennyiben a megbízó legfőbb szerve könyvvizsgáló céget választ a könyvvizsgálói tevékenység ellátására, a személyében felelős kamarai tag könyvvizsgáló helyettesítésére - annak tartós távolléte esetére - helyettes könyvvizsgáló is kijelölhető.

¹ Az egyszerűsített éves beszámoló kiegészítő mellékletében a könyvvizsgáló által felszámított díjakat jogcímek szerinti részletezés nélkül, egy összegben, összesítve is be lehet mutatni. Az összevont (konszolidált) kiegészítő mellékletben a tárgyévi üzleti évre vonatkozó összevont (konszolidált) éves beszámoló könyvvizsgálataért a könyvvizsgáló által felszámított díjat, valamint a könyvvizsgáló által a tárgyévi üzleti évben az egyéb bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokért, az adótanácsadói szolgáltatásokért és az egyéb, nem könyvvizsgálói szolgáltatásokért felszámított díjakat külön-külön összesítve szükséges bemutatni.

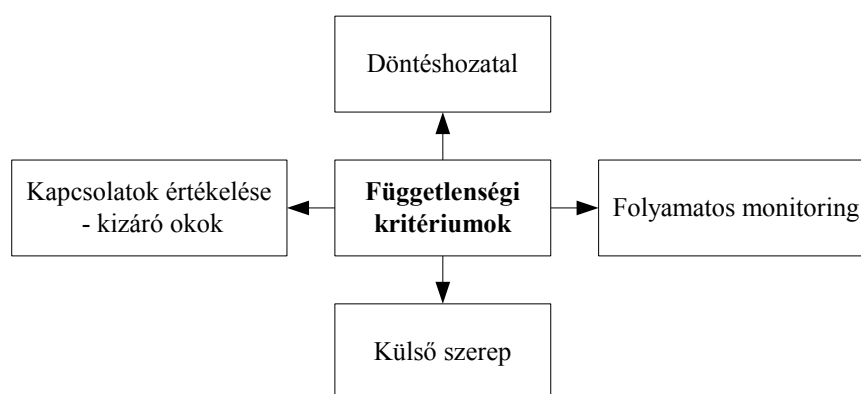
Helyettes könyvvizsgáló csak kamarai tag könyvvizsgáló lehet, aki megfelel mindazon követelményeknek, amelyeknek a helyettesített könyvvizsgálónak is meg kellett felelnie a feladat ellátásához. A helyettes és a helyettesített könyvvizsgáló köteles együttműködni annak érdekében, hogy a megbízás tárgyát képező könyvvizsgálói tevékenység megfelelően kerüljön ellátásra. Helyettesítés esetén a könyvvizsgálói tevékenység ellátása során a helyettes könyvvizsgálót ugyanazon jogok illetik meg, és ugyanazon kötelezettségek terhelik, mint a helyettesített könyvvizsgálót.

Felelősség és arányosság – Ki fizeti a révést?

Az új modell különválasztja a könyvvizsgálót minden esetben terhelő szakmai felelősséget az anyagi felelősségtől. A fegyelmi (szakmai) felelősség a jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálat megfelelő ellátására vonatkozik és nem korlátozható. A szakmai szabályok megsértése fegyelmi eljárást vonhat maga után, amelynek végső szankciója az engedély visszavonása. Nem fogalmazódott meg az anyagi felelősség bármiféle korlátozása, de rögzített, hogy a könyvvizsgálói tevékenység ellátása körében okozott kár megtérítéséért a polgári törvénykönyv szabályai szerint felel a könyvvizsgáló, illetve a könyvvizsgáló cég, a könyvvizsgáló és a könyvvizsgáló cég közötti jogviszonytól függően. Nem mindegy tehát, hogy az ügyféllel való szerződéskötésnél ki a szerződő fél. A felelősség ily módon történő szabályozása az arányos felelősség elvének érvényesülését jelenti.

Könyvvizsgálói függetlenség

Nagyon jelentős kérdéskör mind a hazai, mind a nemzetközi gyakorlatban a függetlenség megőrzése a jog szerinti könyvvizsgálat lefolytatása során. Olyan megbízást, amely a függetlenséget veszélyezteti, a könyvvizsgáló nem vállalhat el. Egyértelmű elvárás, hogy a könyvvizsgáló ne legyen utasítható és befolyásolható. Ezért a könyvvizsgálói függetlenség alapvető követelményei:

3. ábra: A könyvvizsgálói függetlenség kritériumai

- a könyvvizsgáló nem vehet részt megbízója döntéshozatalában
- a könyvvizsgáló, annak közeli hozzátartozója, a cég, a hálózat és a megbízó között nem állhat fenn közvetlen vagy közvetett olyan kapcsolat, amely a függetlenséget veszélyezteti

- a függetlenséget veszélyeztető tényezőket folyamatosan figyelni kell és intézkedni, mindezeket dokumentálni kell.

Az erre vonatkozó szabályozása részletes, miszerint a függetlenség veszélyeztetését (önellenőrzés, önérdék, elfogultság, magánjellegű kapcsolat, fenyegetés) a könyvvizsgálónak folyamatosan figyelemmel kell kísérnie és meg kell tennie az intézkedéseket az elhárításukra.

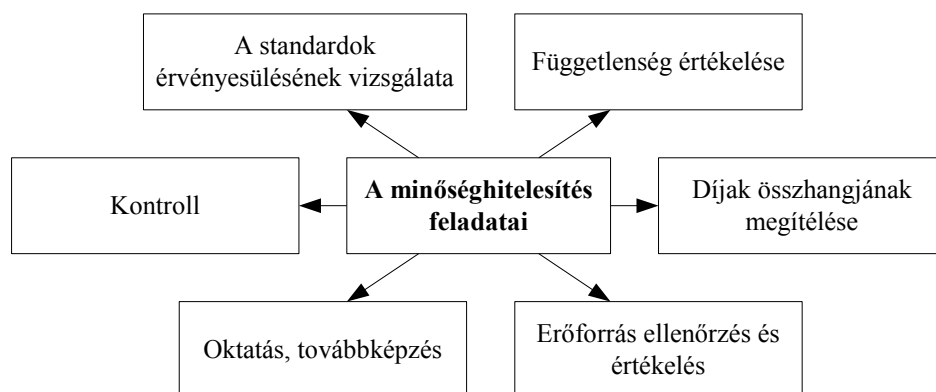
Veszélyeztetésnek minősül többek között

- a könyvvizsgáló, a cég, a hálózat más tagja által a könyvvizsgálattal összefüggően teljesített egyéb szolgáltatás
- ha a megbízó vezetői állású munkavállalója közeli hozzátartozója a könyvvizsgálónak
- ha a könyvvizsgáló, vagy közeli hozzátartozója a megbízó vezető testületének tagja, vagy két éven belül tagja volt
- a megbízó nyomásgyakorlása a könyvvizsgálóra

Könyvvizsgáló cég esetén a függetlenségi rendelkezéseket a cég nevében eljáró valamennyi aláíró könyvvizsgálóra, a cégvezető testületének és felügyelő bizottságának tagjaira is alkalmazni kell

Minőségbiztosítás, minőségellenőrzés

Az unió irányelvének megfelelően a szakmai súly jelzéseként a minőségellenőrzésre vonatkozó előírások jelentős része a törvény szintjére került, kiemelt helyet, önálló fejezetet kapott. A könyvvizsgálat folyamatos külső ellenőrzése kamara jogosítványa. A minőségbiztosítási rendszer irányítása a minőség ellenőrzési bizottság feladataként a következőket foglalja magába:

4. ábra: A minőségihitelesítés folyamatrendszer

- a nemzeti szakmai és minőségellenőrzési standardok érvényesülésének ellenőrzése, értékelése
- a függetlenségi szabályok betartásának ellenőrzése, értékelése
- a jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálat díjának a törvény előírásaival való összhangja
- a könyvvizsgálat során felhasznált erőforrások mennyiségének és minőségének ellenőrzése, értékelése

- a minőség-ellenőrzés határozatai végrehajtásának ellenőrzése,
- a minőségellenőrök oktatása, szakmai továbbképzése
- határozathozatal a minőségellenőrzésről

Hogyan tovább?

A könyvvizsgálatra vonatkozó szabályok új elemei – összekapcsolódva s piaci igények módosulásával -, várhatóan jelentős változásokat idéznek elő a könyvvizsgálat magyarországi gyakorlatában. Felgyorsulhat a kisebb cégek integrációja, tovább javulhat a szakmai munka minősége, nő a nyilvánosság szerepe. Mindazonáltal számolni kell azzal is, hogy megfelelő piac hiányában sok könyvvizsgáló adhatja fel pályáját, növekszik az adminisztrációs kényszer és már a pályára lépés is nehezebb lesz, mint korábban. Valószínűsíthető, hogy ezek a folyamatok a visegrádi országokban, valamint a környező más államokban – Románia, Horvátország, Szerbia – is hasonló kérdéseket hoznak majd felszínre.